

תוכנית הקורס ורשימת קריאה לקורס

סמסטר 2 שנה 2024

בית ספר: בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה B.A.

עושים שינוי? חברה אזרחית ושינוי חברתי

מרצים/ות:

ד"ר עדי קול adi.koll@runi.ac.il

מספר הקורס:	4683	סוג הקורס:	סמינריון	שעות שבועיות:	3	נקודות זכות:	3
דרישות הקורס:	עבודה מסכמת	קוד קבוצה:	242468301	שפת לימוד:	עברית		

נושאי הקורס

המונח "חברה אזרחית" הוא מונח דינמי בעל גבולות מטושטשים ולו שורשים עמוקים בהגות המדינית. בשנות ה-70 וה-80 של המאה הקודמת נעשתה ה"חברה האזרחית" מונח מפתח במדעי החברה ועם עליית תכיפות השימוש בו, קמו עוד ועוד שאלות לגביו. במסגרת הסמינר, נבקש להגדיר מהי חברה אזרחית, לבחון את גבולותיה ולנתח את תפקידיה המרכזיים בחברה דמוקרטית ליברלית. כמו כן, נבקש להתחקות אחר הליך התהוותה של החברה האזרחית בישראל, לעמוד על טיבה ולבחון את תפקידיה בהובלה והנעה של שינוי חברתי. על מנת להצביע על התרחשותו של שינוי חברתי או על תהליך התגבשותו, נדרש לשאלות כמו מהו שינוי חברתי, כיצד נוצר ומה הם הגורמים המשפיעים על ממדיו. תחת התשובות לשאלות אלה, נכיר את סוכני השינוי ונבחן את צורת ההתארגנות הבולטת של החברה האזרחית בישראל - בניית ארגונים, כמו גם אסטרטגיות שבהן היא עושה שימוש: סגור משפטי - פניה ובקשת סעד מבתי המשפט ככלי להובלת שינוי מדיניות; תקשורת - שימוש בתקשורת המסורתית וכן במדיה החברתית, שהולכת ומקבלת מקום משמעותי יותר ויותר בחיינו, לצורך השפעה על השיח הציבורי והנעה לפעולה; מחאה - פעולה זמנית לשם יצירת שינוי על ידי צבירה ואיגוד של פרטים סביב נושא מסוים; אי ציות - פעילות ציבורית רדיקלית המבקשת לאלץ את הרשויות הציבוריות לוותרים. עבור כל אלה, נציג וננתח לעומק מקרי בוחן אשר יאפשרו לנו להעריך את יכולתן להוות כלי אפקטיבי להנעת שינויים חברתיים.

מטרות הקורס

מצעידתו של אדם בודד ברחובות, כשהוא נושא עימו שלט מיאוס או לבוש בחולצה עם הדפס של מסר נוקב, דרך עשרות, מאות או אלפים שצועקים, שובתים, מקימים אוהלים או מתפרעים ועד לארגונים המספקים מזון, ביגוד, שירות או פועלים כנגד מדיניות קיימת- כל אלה ואחרים כדוגמתם, אינם רק זעקות אישיות או עניינם הכאוב של קבוצה כזו או אחרת, כי אם חלק ממארג מגוון אשר התהווה ועודנו מתפתח בחברה הדמוקרטית, וזכה לכינוי "החברה האזרחית". בזמנים שבהם "שינוי חברתי" הינו מונח שגור ושכיח, עולה הצורך לבחון את יכולתם של השחקנים בחברה האזרחית להובילו. בשאלה "האם החברה האזרחית בישראל מצליחה לחולל שינוי חברתי?", יתמקד הסמינר.

מבנה ציון הקורס

דרישות הסמינר

הנוכחות בכל השיעורים הינה חובה. כמו כן, נדרשת השתתפות פעילה בשיעורים, קריאה של חומרי הקריאה, הצגת רפרט והגשת עבודה מסכמת עד ל 1.9.24

מרכיבי הציון הסופי

קריאה שוטפת של החומר הביבליוגרפי והשתתפות פעילה בשיעורים (10% מהציון הסופי);
הצגת רפרט בנושא העבודה הנבחר בפני הכיתה (15% מהציון הסופי);
הגשת עבודה סמינריונית עד לתאריך שיפורסם (75% מהציון הסופי).

רשימת קריאה

נושא ראשון: החברה האזרחית

חובה

ננסי פרייז'ר, "מחלוקה להכרה? דילמות של צדק בעידן "פוסט-סוציאליסטי, עמודים 285-290

רשות

לוקו, **על הממשל המדיני**, הוצאת מאגנס (1959), עמודים 59-71.

הגל, **קווי יסוד לפילוסופיה של המשפט**, הוצאת שלם (2011), חלק שלישי, פרק שני, עמודים 176-182.

דה טוקויל, **הדמוקרטיה באמריקה**, הוצאת שלם (2008), כרך שני, חלק ג', עמודים 546-551.

Putnam, "**Bowling alone: America's Declining Social Capital**", Journal of Democracy, 6 (1995), p. 65-78.

מנוחין, **אקטיביזם ושינוי חברתי**, ספרי נובמבר (2010), עמודים 64-83.

Morariu, Ignat, **Social-Economic Theoretical Connections: Theories of Social Change**, Journal of Social Economy (2011), Vol.I(1), p.26.

נושא שני: ארגוני החברה האזרחית

חובה

מיכל אלמוג-בר, איתי גרינשפן, **ארגוני החברה האזרחית בישראל מבט עדכני על בסיס נתוני גייסטאר-ישראל** סדרת מאמרים, חוברת 25 המרכז לחקר החברה האזרחית והפילנתרופיה בישראל מאי 2019 עמודים 12-31

כץ, גידרון, ניסן, **המגזר השלישי בישראל – אופיו ומבנהו והמדיניות כלפיו**, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי, אוניברסיטת בן גוריון בנגב (2009).

רשות

Sanz Corella, Ben Noon, **Mapping Study of Civil Society Organizations in Israel**, European Commission (December 2013), p.14-27.

נושא שלישי: שינוי חברתי באמצעות בתי המשפט

חובה

גד ברזילי, **משפט ואי שוויון בישראל**, בתוך רם, אורי וברקוביץ, ניצה (עורכים) אי שוויון. הוצאת ספרים של אוניברסיטת בן גוריון בנגב (2006)

אסתר חיות, "המשפט כאחד הכלים לשינוי חברתי", נאום בערב לשכת עורכי הדין – הרצליה – 2017 עמודים 12-25

<https://supreme.court.gov.il/>

<https://supreme.court.gov.il/2014.9.2017.pdf>

בג"ץ 4541/94 אליס מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט (4) 94.

גביזון, **התקווה החלולה: האם בתי משפט יכולים להביא לשינוי חברתי? ביקורת על המהדורה השנייה (2008) של ספרו ג'רלד רוזנברג**, מעשי משפט, כרך ב (2009), עמודים 15-32.

אהרון ברק, **עשרים שנה למהפכה החוקתית**.

רשות

Rosenberg, **The Hollow Hope: Can Courts Bring about Social Change?** University of Chicago Press (2008), p. 9-36.

ספיר, **המהפכה החוקתית- איך זה קרה?**, ממשל ומשפט יא, 2 (2007), עמודים 571-597.

נושא רביעי: שינוי חברתי באמצעות שדלנות

חובה

ספיר, א' 2010. "שדלנות ושדלנים: מבט תאורטי, היסטורי ומשווה", פרלמנט 66, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה. <https://www.idi.org.il/parliaments/11110/11127>

צבי זרחיה, "לובי 99 משנה כיוון: מלחמה בשחיתות ברשויות המקומיות - בראש סדר העדיפויות"
<https://www.themarker.com/allnews/1.4071243>

עמרי אסנהיים, עובדה "המושכים בחוטים, מי באמת מעביר חוקים בכנסת?"

https://www.mako.co.il/tv-ilana_dayan/2012-25781df488755310/Article-ee33e2906595531006.htm

רשות

נוה, ש, "הפרדוקס שבהסדרת שדלנות בחקיקה", דין ודברים י"א, תשע"ח. http://law.haifa.ac.il/images/din_udvarim/y1_5.pdf

יואב המר ומשה כהן-אליה, "שתדלנות וההליך הדמוקרטי", עיוני משפט לג (התשע"א) עיוני עמ' 593.

-

נושא חמישי: שינוי חברתי באמצעות התקשורת

חובה

ברק, "פרופ' גדי וולפספלד: 'התקשורת היסטורית כי זה טוב לביזנס'" -

<http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000725959>

אורפז, "תרגיע צוקרברג - חוקרים: האביב הערבי לא פרץ בגלל פייסבוק" -

<http://www.themarker.com/magazine/1.2084780>

קרן צוריאל הררי, מחאה וקוץ בה: למה הפגנות ההמונים לא מתרוממות למהפכות של ממש?, מוסף כלכליסט 2017

<https://www.calcalist.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrint1280/0,16492,3719296,00.html>

אזי לב-און, ניו מדיה ואקטיביזם, המחאה החברתית 2011 כמקרה בוחן, 2015

<https://www.isoc.org.il/internet-il/articles-and-research/magazine/new-media-and-activism-the-social-protest-in-2011-as-a-case-study>

-Gladwell, **Small Change – Why the Next Revolution will not be Twitted**

<http://www.newyorker.com/magazine/2010/10/04/small-change-malcolm-gladwell>

רשות

Weiss, **Mass Media and Social Change**, in Katz, Elihu, Szecsko, Tamas, "Attitude, Conflict and Social Change", Sage, London (1981), P.137-154

שפינר, ברונשטיין, **בחינה של פעילותן של קבוצות המחאה ברשת החברתית פייסבוק בעקבות המחאה החברתית במצרים 2011**, גליון מידעת מספר 10, מרץ 2015

http://www.meidaat.org.il/wp-content/uploads/2015/09/meidaat-10_4.pdf

נושא שישי: מחאה חברתית בישראל

חובה

ליימן-ווילציג, **מחאה ציבורית בישראל 1949-1992**, הוצאת אוניברסיטת בר אילן (1992), עמודים 145-161.

דהאן-כלב, **מחאה**, מתוך אי/שוויון בעריכת אורי רם, ניצה ברקוביץ, אוניברסיטת בן גוריון בנגב (2006), עמודים 242-249.

בלאגדר, **סוף סוף מחאה מעמדית בישראל?**, אוגוסט 2011, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

רשות

קבלו, **בין אזרחים למדינה חדשה- סיפורה של שורת המתנדבים**, עיונים בתקומת ישראל, כרך 13 (2003), עמודים 203-232.

דהאן-כלב, **ההחמזה הגדולה של הדמוקרטיה הישראלית: הזיכרון הטראומטי כמורשת של מחאות ואדי סאליב**, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

הלמן, רפפורט, **"אלה נשים אשכנזיות, לבד, זונות של ערבים, לא מאמינות באלוהים ולא אוהבות את ארץ-ישראל"**: "נשים בשחור" ואתגור הסדר החברתי, תיאוריה וביקורת, 10 (קיץ 1997).

פילק, **ה-14 ביולי של לפני ליף: עלייתה ונפיתה של המחאה החברתית**, תיאוריה וביקורת, 41 (קיץ 2013), עמודים 17-43.

שיפטן, **פלשתינים בישראל: מאבקו של המיעוט הערבי במדינה היהודית**, זמורה ביתן (2011), עמודים 182-185.

שפרינצק, **בין מחאה חוץ-פרלמנטרית לטרור: אלימות פוליטית בישראל**, מכון ירושלים לחקר ישראל (1995), עמודים 57-74.

נושא שביעי: אי ציות וסרבנות

חובה

מוהנדס גאנדי, **אי ציות אזרחי כזכות טבעית**, מתוך אי ציות ודמוקרטיה, עורך יהודה ויינשטין, ירושלים שלם (1998), עמודים 111-123.

מרטין לותר קינג, **מכתב מבית הכלט העירוני של בירמינגהם**, מתוך אי ציות ודמוקרטיה, עורך יהודה ויינשטין, ירושלים שלם (1998), עמודים 123-147.

הלינגר, הרשקוביץ, **ציות ואי-ציות בציונות הדתית, מגוש אמונים ועד תג מחיר**, המכון הישראלי לדמוקרטיה (2015) 264-283.

Chenoweth, E. (November 4, 2013). "The success of nonviolent civil resistance: Erica

:Chenoweth at TEDxBoulder". *Youtube*. Retrieved October 10, 2019, from

<https://bit.ly/1faVwPn>

רשות

בן נון, **מרי אזרחי**, רסלינג (2014), עמודים 81-43.